

УДК 370 (477.65)

НІКОЛЕНКО Людмила Ігорівна –
аспірантка кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
e-mail: nikolenkoludmila41@gmail.com

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА В АСПЕКТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасна мистецька освіта спрямована на формування і розвиток цілісної особистості, її духовності, творчої індивідуальності, інтелектуального й емоційного багатства. Особлива увага приділяється формуванню професійної культури майбутнього викладача музичних дисциплін, який засобами мистецтва впливає на розвиток особистісних якостей учня, його здатність адекватно сприймати навколишній світ, виражати свої ставлення до нього засобами мистецтва.

Метою сучасної мистецької освіти є підготовка майбутнього фахівця як носія високої професійної культури, компетентного, високоосвіченого, творчого, професійно мобільного, здатного адекватно сприймати й оцінювати художні явища, критично мислити, оволодівати здатністю до самостійного пошуку, що дають змогу успішно здійснювати професійну діяльність.

Сенсом і основою професійної підготовки майбутніх викладачів будь-якого фаху є духовна культура, адже мета сучасної вищої освіти – це людина у постійному розвитку, її духовне становлення, гармонізація її відносин з собою, та іншими людьми, зі світом [3].

Перспективи гуманізації освіти, підкреслює О. Рудницька, пов'язані з мистецтвом, що стає дедалі вагомішим чинником у галузі педагогічних знань як своєрідний регулятивний інструмент впливу на становлення особистості, засобами якого здійснюється розвиток духовної культури особистості, реалізується діалогічний підхід в педагогічному процесі, орієнтація на творчу спрямованість майбутнього вчителя [10].

Мистецтво як сфера духовної культури інтегрує унікальні смисли людства, дає уроки людяності, проникає в найпотаємніші куточки людської душі, збагачує духовний світ людини, формує особистісні якості, викликає потребу і здатність творити. Тому визначальною проблемою мистецької освіти, зокрема, музично-педагогічної, є формування професійної культури майбутніх викладачів, здатних встановлювати гуманістичний стиль спілкування, організувати спільний пошук

цінностей і норм поведінки [8], духовно-практично осягати й перетворювати гуманістичні функції мистецтва, що спрямовані на розвиток творчої особистості, її ціннісного ставлення до явищ культури, до самої себе, до суспільства в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування професійної культури майбутнього викладача музичних дисциплін у процесі навчання у ВНЗ зумовлено вимогами до якості професійної освіти та є одним із шляхів реалізації положень Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті.

Феномен професійної культури досліджувався у різних галузях науки: філософії (В. Біблер, М. Каган та ін.), психології (Л.Виготський та ін.), педагогіки (С. Гончаренко, І. Зязюн). Вивченню професійної культури майбутніх фахівців різних професій присвячені наукові праці Г. Балла, І. Беха, В. Радула, В. Рибалки, В. Андрущенко, В. Кременя, Н. Ничкало, О. Семенов, С. Сисоєвої, Л. Хомич та ін.

Поняття професійної культури у науковий обіг впроваджено Й. Ісаєвим, який визначив його як спосіб творчої самореалізації особистості викладача в різноманітних видах педагогічної діяльності та спілкування, спрямованих на освоєння, передачу та створення педагогічних цінностей і технологій [5]; як системне утворення, котре об'єднує структурно-функціональні компоненти, має власну цілісну організацію, вибірково взаємодіє із навколишнім середовищем і володіє цілісно-інтегративними властивостями [5]. Погоджуємося з думкою вченого, який розглядає формування професійної культури в єдності взаємодійних структурних і функціональних компонентів. Розглядаючи професійну культуру як систему, Й. Ісаєв підкреслює, що це явище є системним утворенням, яке об'єднує в собі ряд структурно-функціональних компонентів, що має власну організацію, вибірково взаємодіє з довкіллям, і володіє інтегративними властивостями цілого [4]. Відтак, на думку дослідників, професійна культура – це професійна якість суб'єкта праці, тобто ступінь

оволодіння фахівцем досягненнями науково-технічного та соціального прогресу і є особистим аспектом культури праці. Основні елементи – кваліфікація та професійний досвід. Виходячи з цього визначення, зазначимо необхідність у структурі професійної культури професійних компетенцій (знань, умінь та навичок), без яких майбутній фахівець не спроможний досягти творчої самореалізації у професійній діяльності.

Основою професійної культури як певного шабля оволодіння професією В. Гриньова слушно вважає сформовану духовну культуру особистості [2]. Духовна культура майбутнього фахівця є одним із найважливіших компонентів освіти, оскільки, як підкреслює В. Андрущенко, сутність людини — духовна; стрижень життя — духовний; основа основ підготовки людини до життя розгортається через формування духовності, чим, власне, й опікується освіта.

У рамках духовної культури знаходить віддзеркалення єдність особистостей, їх спільне прагнення до істини, добра, краси, здійснюється духовне спілкування, що має «ідеальний сенс» (Е. Соколов). Саме у формі художнього спілкування реалізується духовний діалог на рівні художніх культур, художніх епох, художніх образів, виникає потреба у повторному спілкуванні з навколишнім світом через мистецтво, здатність пережити життя іншої людини зі своїми радощами, тривогами, інтересами, проблемами. У такий спосіб виявляється гуманістична соціальна потреба, відбувається усвідомлення особистості як найвищої цінності, здійснюються спонуки до саморозвитку і самоформування (В. Біблер).

Актуальні проблеми формування професійної культури майбутніх фахівців мистецтва порушуються у наукових працях Й. Кевішаса, А. Козир, О. Олексюк, В. Орлова, О. Отич, Г. Падалки, Л. Паньків, А. Рас-тригіної, О. Ростовського, О. Рудницької, Т. Стратан-Артишкової, Я. Хацінського, В. Черкасова, О. Щолокової та ін. Науковці підкреслюють, що сучасна концепція підготовки майбутнього викладача музичного мистецтва передбачає перш за все створення умов для формування його культури, яка ґрунтується на високому рівні загального і професійного становлення особистості (О. Рудницька). Педагогічні вищі навчальні заклади повинні випускати не лише «предметників», фахівців вузької спеціалізації, а по-справжньому інтелігентних людей з гуманітарним світоглядом, стверджує О. Олексюк, освічених, кваліфікованих викладачів музичного мистецтва, які здатні

виконувати почесну роль носія музичної культури, самоутверджуватись і самореалізовуватись у професійній діяльності і життєтворчості (Т. Стратан-Артишкова).

Слушно зазначає В. Орлов, що вищим проявом професійної культури майбутнього фахівця є художньо-педагогічна творчість та її результати [8]. Про це йдеться у дисертаційних дослідженнях О. Горбенко, О. Яненко, Ю. Локаревої, І. Шевченко та ін. Дослідники підкреслюють, що професійна діяльність викладача музичного мистецтва, яка творча за своєю сутністю, передбачає діалектичну єдність творчості й художнього пізнання, сформованість музично-виконавської компетентності, професійної мобільності, наявність у майбутніх фахівців поліхудожніх, мистецтвознавчих знань, творчо-виконавських компетенцій, а саме: здатності розуміти художній образ й адекватно його оцінювати, аналізувати й розкривати його сутність, аранжувати оригінальний музичний твір, створювати авторську музичну композицію, художньо-творчий проект, виразно виконувати інструментальний або вокальний твір, імпровізацію з відповідними структурними та жанрово-стилістичними характеристиками, залучати до виконання й навчати інших, презентувати власну продукцію. Виконати ці завдання має фахівець з високим рівнем художнього мислення, емоційно-інтелектуальної культури сприйняття, сценічно-виконавської майстерності.

Мета статті: визначити сутність і зміст поняття «професійна культура майбутнього викладача музичного мистецтва».

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «культура» (лат. cultura) в словникових джерелах визначається як обробка, вирощування, виховання, освіта, шанування, сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством упродовж його розвитку, освіченість, вихованість; рівень, ступінь досконалості будь-якої господарської галузі або розумової діяльності.

Зазначимо, що упродовж тривалого періоду знання про культуру накопичувалося, трансформувалося, вживалося спочатку в значенні «вирощування» чогось і використовувалося щодо природних процесів. Надалі це тлумачення поширилось на різні сфери суспільної діяльності. Існує багато визначень (понад 500) щодо поняття «культура».

Перше визначення поняття «культура» було сформульовано Е. Тайлор, який визначив її як цілісне, складне утворення, що поступово доповнюється, вдосконалюється і містить знання, мистецтво, правові та моральні норми,

звички, які засвоїла людина в соціальному середовищі [11].

Кожна культурно-історична епоха характеризується відповідним типом культури. Так само характеризується кожна сфера життя і діяльності людини. Розвиток культури та її історія – це поступовий, закономірний, цілісний процес, в якому виокремлюються основне середовище (повсякденна культура) і професійне, діяльнісне. У цих середовищах людина оволодіває різними видами діяльності, зокрема професійною, суспільними цінностями, нормами моралі, культурою поведінки, спілкування, звичаями тощо. Отже, культура пов'язана із діяльністю і визначається як спосіб діяльності в оволодінні суб'єктом матеріальними, соціальними і духовними цінностями.

Поняття «культура» містить три інтегровані, взаємопов'язані, взаємозумовлені і взаємодіючі основні блоки: матеріальна, суспільна, духовна. Так, матеріальна культура передбачає взаємовідношення людини і навколишнього середовища, її потреби щодо забезпечення існування, діяльності, творчості й тісно пов'язана із соціальною культурою, культурою спілкування, ставлення до іншої особистості, тобто культурою міжособистісної і статусної комунікації. Соціальна культура не існує без духовної культури, внутрішньої, яка містить суб'єктивні аспекти життя, ідеї, установки, цінності, способи поведінки.

На зв'язок культури з духовним світом людини, її емоційною і розумовою сферою наголошували давньогрецькі філософи у своїх трактатах. Так, у відомих «Тустуланських бесідах» (45 р. до н.е.) Цицерон вбачає розвиток культури мислення і прочуття як ефективний шлях вдосконалення її внутрішнього світу, особистісних якостей людини.

Поняття «культура» містить ціннісно-особистісний компонент, тобто тісно пов'язана із поняттям «духовність». Поняття «духовність», «духовна культура особистості» та її сутності характеристики визначають у своїх наукових працях І. Бех, С. Гончаренко, С. Кримський, Р. Охрімчук, С. Пролєєв та ін.

Так, український філософ С. Кримський визначає духовність як здатність переводити універсум зовнішнього буття у внутрішній всесвіт особистості на етичній основі, здатність створювати той внутрішній світ, завдяки якому реалізується самототожність людини, її свобода від жорстокої залежності від ситуацій, що постійно змінюються. І саме духовність виступає способом самопобудови особистості, оскільки вона пов'язана з вибором свого власного образу, своєї долі й ролі, одним

словом, зустріччю із самим собою [6].

Духовність як категорію людського буття, якою виражається здатність особистості до самотворення та творення культури, як вищий рівень розвитку особистості, здатної не тільки пізнавати та відображати довколишній світ, а й творити його. Результатом творення, зазначає Р. Охрімчук є культура. Культура – це універсальна характеристика людського буття. «Вписуючи» себе в культуру, (засвоюючи і творячи її), людина долучається до людського виміру буття і залишається в ньому у процесі життєвого самоздійснення [4].

Сутнісними характеристиками духовного розвитку, на думку С. Пролєєва, є набуття самостійності у дійсних формах життєвого процесу, перетворення можливостей буття на культурну реальність, вершина особистісного зростання на такому рівні, коли цей процес набуває ознак саморозвитку і самовдосконалення [4].

Духовність передбачає потребу в емоційно-духовному контакті з людьми, потреби у самоповазі та співпереживанні людям, що виявляється в людяності, бажанні допомогти іншому, вияві довіри, емпатії і толерантності.

Сутність духовної культури особистості як компонент професійної культури майбутнього фахівця визначають відомі педагоги музичного мистецтва. Духовність – це сутнісна якість людини, що втілює активне прагнення знайти найвищий сенс свого існування, співвіднести своє життя з абсолютними цінностями і тим самим долучитися до духовного універсуму загальнолюдської культури [7]; система життєвих сенсів людини, пов'язана із її внутрішнім психічним життям і спрямована на реалізацію гуманістичних цінностей у діяльності [9].

Духовну культуру викладача мистецьких дисциплін Г. Падалка визначає як особистісно-професійне утворення, сутністю якого виступає здатність до усвідомлення й творення мистецтва з позицій гуманізму, а також поширення цього підходу в учнівському середовищі [9], підкреслюючи, у такий спосіб, значущість *творчості* як сутнісно-змістового компонента професійної підготовки майбутніх викладачів музичного мистецтва, засвоєння цінностей людства як універсальних у розвитку духовної культури особистості.

Музична діяльність, зауважує О. Олексюк, стає духовною за умови, якщо досягає рівня високої моральності, естетичної досконалості, істинності та свободи творчості [7]. У такий спосіб визначається значущість творчого самовираження як важливого складника професійної культури майбутнього

викладача музичного мистецтва, в якій її духовний потенціал є джерелом творчої самореалізації у сприйнятті, виконанні і творенні.

Слушним є вислів В. Черкасова про те, що професійна підготовка фахівця-професіонала вищої кваліфікації передбачає спроможність до повноцінної професійної та особистісної самореалізації, здатність глобально гуманістично мислити, володіти духовним досвідом культури і творчо діяти. Основними завданнями вищої музично-педагогічної освіти автор визначає: підготовку кваліфікованих учителів музичного мистецтва для загальноосвітніх закладів; забезпечення середніх та позашкільних навчальних закладів та навчальних закладів культури спеціалістами з фахових дисциплін, викладачами з вищою музично-педагогічною освітою; набуття студентами професійних компетенцій у процесі вивчення психолого-педагогічних та фахових дисциплін, необхідних для професійного становлення та подальшої практичної діяльності; вивчення фахових методик для набуття спеціалізації, подальшого самовдосконалення та професійного становлення; виявлення та розвиток індивідуальних творчих здібностей засобами самоосвіти, самовдосконалення та самопізнання [12].

Професійна діяльність буде ефективною та результативною, якщо майбутній фахівець буде майстром своєї справи, знавцем, професіоналом, оволодіє основами своєї професії, глибокими знаннями, фаховими компетенціями, що необхідні для самореалізації у подальшій професійній діяльності.

Сучасний професіонал той, хто творчо і критично мислить, хто здатний самостійно і неординарно розв'язувати завдання, відповідально до них ставитись, навчати прекрасному своїх вихованців, розкривати їхні внутрішні якості і творчий потенціал.

Виходячи з теоретичного аналізу вищеназваних праць, професійну культуру майбутнього викладача музичних дисциплін визначимо як складне інтегративне утворення, що цілісно характеризує особистість майбутнього фахівця і складається із ціннісно-мотиваційного, творчо-діяльнісного, оцінно-рефлексивного компонентів.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Зумовлена специфікою музично-педагогічної діяльності, мистецькими цінностями, національними традиціями, професійна культура є невід'ємною складовою загальної культури майбутнього фахівця. Формування професійної культури майбутнього викладача музичних дисциплін

має ґрунтуватися на загальнолюдських і художніх цінностях, національних традиціях, досвіді, традиціях, особливостях розвитку музичної культури різних художньо-історичних епох.

Метою музично-педагогічної освіти є розвиток особистості, яка характеризується творчою індивідуальністю, високим рівнем соціальної зрілості, освіченості, культурою мислення і почуттів, практично-методичними знаннями, розумінням сутності мистецтва, суспільства і людини та їх взаємозв'язку у процесі розвитку, усвідомлення моральних, естетичних, духовних цінностей, що становлять мету її існування.

Професійна підготовка майбутнього викладача музичних дисциплін у ВНЗ має виконати ці завдання і функції, залучити майбутнього фахівця у вищі форми сумісності й взаємодії, створити відповідні педагогічні умови формування професійної культури майбутнього фахівця.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти) : монографія / В. М. Гриньова. – Х.: Основа, 1998. – 300 с.
3. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія / І. А. Зязюн. – Черкаси: Вид. від ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
4. Енциклопедія освіти // Акад. пед. наук; гол.ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Исаев И. Ф. Теория и практика формирования профессионально-педагогической культуры преподавателя высшей школы: [учеб.пособ.] / И. Ф. Исаев; [Московск. пед. гос ун-т; Белгородск. гос. пед. ин-т]. – М.; Белгород: [б. и.], 1993. – 219 с.
6. Крымский С. Б. Контуры духовности: новые контексты идентификации / С. Б. Крымский // Вопросы философии. – 1992. – № 12. – С. 21 – 28.
7. Олексюк О. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості / О. М. Олексюк, М. М. Ткач. – К.: Знання України, 2004. – 264 с.
8. Орлов В. Ф. Педагогічна майстерність викладача мистецьких дисциплін: навч.-метод. посіб. / В. Ф. Орлов, О. О. Фурса, О. В. Баніт. – К.: Едельвейс, 2012. – 272 с.
9. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика мистецьких дисциплін: [навч. посіб.] / Падалка Галина Микитівна. – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
10. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька: навч. посіб. / Оксана Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 358 с.
11. Тайлор Э. Б. «Первобытная культура», серия «Библиотека атенической литературы»: Издательство политической литературы. – М., 1989. – 453 с.

12. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти [підручник] / В. Ф. Черкасов – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – 528 с.

REFERENCES

1. Honcharenko, S. U. (1997). Ukrayins'kyu pedahohichnyu slovnyk. [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kyiv.
 2. Hryn'ova, V. M. (1998). Formuvannya pedahohichnoyi kul'tury maybutn'oho vchytelya (teoretychnyy ta metodychnyy aspekt. [Formation of the pedagogical culture of the future teacher (theoretical and methodical aspect)]. Kharkiv.
 3. Zyazyun, I. A. (2008). Filosofiya pedahohichnoyi diyi. [Philosophy of pedagogical action]. Cherkassy.
 4. Entsyklopediya osvity. (2008). [Encyclopedia of Education]. Kyiv.
 5. Isayev, I. F. (1993). Teoriya i praktika formirovaniya professional'no-pedagogicheskoy kul'tury prepodavatelya vysshey shkoly [Theory and practice of the formation of professional and pedagogical culture of a teacher of higher school]. Moscow.
 6. Krymskiy, S. B. (1992). Kontury dukhovnosti: novyye konteksty identifikatsii. [Contours of Spirituality: New Identification Contexts]. Moscow.
 7. Oleksyuk, O. M. (2004). Pedahohika dukhovnoho potentsialu osobystosti. [Pedagogy of the spiritual potential of the individual]. Kyiv.
 8. Orlov, V. F. (2012). Pedahohichna maysternist' vykladacha mystets'kykh dystsyplin. [Pedagogical skill of the teacher of artistic disciplines]. Kyiv.
 9. Padalka, H. M. (2008) Pedahohika mystetstva: teoriya i metodyka mystets'kykh dystsyplin. [Pedagogy of art: theory and methodology of artistic disciplines].

Kyiv.

10. Rudnyts'ka, O. P. (1995). Pedahohika zahal'na ta mystets'ka. [Pedagogy is general and artistic]. Ternopil.
 11. Taylor, E. B. (1989). «Pervobytnaya kul'tura», seriya «Biblioteka ateisticheskoy literatury.» [«Primitive Culture», a series of «Library of atheistic literature»] Moscow.
 12. Cherkasov, V. F. (2014). Teoriya i metodyka muzychnoy osvity. [Theory and Methodology of Music Education]. Kirovograd.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

НІКОЛЕНКО Людмила Ігорівна –

аспірантка кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: підготовка майбутніх викладачів музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

NIKOLENKO Lyudmila Igorovna –

Postgraduate of the Department of Pedagogical and Educational Management of the Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vinnychenko.

Circle of scientific interests: podgotovka maybutnih vykladachiv musical mysttstva.

*Рецензент – д. п. н. професор Стратан-Артишкова Т. Б.
 Стаття надійшла до редакції 07. 09. 2018 р.*

УДК 811.111'42

КОЗІЙ Ольга Борисівна –

кандидат філологічних наук,
 доцент кафедри лінгводидактики та іноземних мов
 Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
 e-mail: olykaaaa@gmail.com

СУЧАСНА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ДЖЕРЕЛО АНАЛІЗУ ХУДОЖНІХ ЗАСОБІВ В КУРСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми

Розвиток сучасної літератури та масової культури надає величезний обсяг нового матеріалу для вивчення лінгвістики тексту. Дане дослідження присвячене особливостям вживання стилістичних засобів у пісенних текстах на прикладі творчості американського рок-гурту «Manowar» (скорочення від *Man of war*), який відзначається нетривіальними пісенними текстами, багатими на художні засоби.

Актуальність дослідження полягає в тому, що творчість гурту сама по собі є стимулом

для шанувальників цікавитися історичною спадщиною, героїчним епосом Скандинавії, а вивчення текстів може мати цілком практичне застосування, оскільки вивчення мови, її стилістичного багатства є досить плідним, коли відштовхується від сучасного матеріалу. Дана розвідка є прикладом одного з безлічі варіантів використання творів сучасної масової культури у лінгвістичних дослідженнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Термін «лінгвістика тексту» з'явився в середині минулого століття завдяки румунському досліднику Е. Косеріу. В цей